
NÉMETH SAROLTA

Kreatív iskolák Svédországban (tudósítás)

KREATÍV ISKOLÁK

A svéd kormány 2008-ban döntött úgy, hogy elindítja a Kreatív iskola (Skapande Skola) programot.¹ Célja, hogy a magaskultúrával a lehető legtöbb gyerek találkozzon – amire a legjobb hely a mindenfelől érkező diákokat egybefogó iskola és annak minden szeglete: hivatalos honlapjukon egy iskolai mosdó csempefalának színes abc-dekorációja demonstrálja a program célját.

A Svéd Kulturális Alap (Kulturrådet) felelős szakemberét Jenny Löfström Ellversont a kezdeményezés sikeréről, menetéről és a hozzá kapcsolódó kutatásokról kérdeztem. Elmondta: „a kezdeményezés alap gondolata, hogy minden gyereknek legyen lehetősége művészekkel találkozni, és emellett egy rendes iskolai nap során is kulturálisan tevékeny lehessen”. A kiindulópont a Kulturális Alap 2007-ben zajló kutatását összefoglaló jelentés volt, Kulturális élet és iskola – a nehézségek és a siker tényezői (Kulturliv och skola – Hinder och framgångsfaktorer) címmel. Ez megmutatta, hogy a gyerekek esélyei nem egyenlők a kulturális és művészeti életbe való bekapcsolódásra. Egy másik kutató-

csoport tanulmánya is ugyanerre a következtetésre jutott egy évvel korábban.

A program sikerességét jól mutatja, hogy lényegében Svédország összes önkormányzata nyújtott már be pályázatot a Kulturális Alaphoz. Ez más, iskolák és önkormányzatok által megpályázható támogatási programokhoz képest kivételesen számít. Az intézményen keresztül a kormány 2012-ben már 156 millió svéd koronát szánt erre a célra, összesen 620 ezer diákot ér el a program.

KRITÉRIUMOK

A Kulturális Alap két alapvető kritériumot fogalmaz meg a pályázók felé. A projektek alatt a diákoknak a professzionális kultúrával kell találkozniuk, ezért csak hivatásos művészek részvételével és iskolaidőben zajló programokkal lehet pályázni. A másik alapvető elvárás, hogy a gyerekek a sokféle művészeti formával megismerkedve az önkifejezés és önmegértés folyamatai által megtapasztalhassák saját kreativitásukat. Ezek a tevékenységek általában az iskola már létező művészeti nevelési programjának kiegészítését szolgálják, azokra épülnek rá, azokat bővítik új elemekkel.

¹ A támogatási rendszer szerkezete norvég inspirációból is merít, a norvégok pedig a brit Creativity, Culture & Education szervezettől tanultak.

A PÁLYÁZAT MENETE

A támogatásra az iskolákat fenntartó önkormányzatok pályázhatnak. Jenny Löffström Elverson kiemelte: a pályázat sikeréhez az is hozzájárul, hogy „az önkormányzatoknak nem kell saját pénzt hozzátenniük a támogatáshoz (bár ezt mégis gyakran megteszik). A kisebb önkormányzatok vagy a független iskolák számára pedig a támogatásnak különösen nagy jelentősége van, hiszen nekik eleve szűkösebbek a forrásaik.“

A pályázati anyag része egy cselekvési terv, ez tartalmazza az önkormányzat elképzeléseit arról, hogy hogyan tervezi a kultúra és művészetek iskolai jelenlétét hosszú távon megvalósítani, jelenleg milyen szerepet tölt be a kultúra az iskola életében, a gyerekeknek a programok tervezése, kivitelezése során hogyan lesz módja mindebben aktívan részt venni.

A tervet ugyan az önkormányzat oktatási vagy kulturális referense írja meg, de az iskolákkal és a művészekkel egyeztetve. Ezen felül területi kulturális tanácsadók segítik a tervezési folyamatot javaslatokkal: mely művészeket érdemes és lehet meghívni. Az önkormányzat gyakran találkozik is szervez, ahol a helyi művészek bemutathatják tevékenységüket, elősegítve a kapcsolatok kiépülését. A művészek kiválasztásának kritériuma, hogy az alkotó vagy rendelkezzen felsőfokú képzettséggel, vagy legalább három, vizuális művészetek esetében pedig öt éve jelen legyen alkotásával a professzionális szinten.

Miért lényeges, hogy nem egyedül a művészeti oktatók többletmunkája révén jönnek létre a projektek? Milyen szerepe lehet annak, hogy a magaskultúra alkotói megjelennek az iskolában? A művészek, kulturális szereplők kiforrott, fókuszált

és reflektív, saját művészetükről való tudása adhatja azt a többletet, ami eredményessé és különlegessé teszi a projekteket. A tervek kidolgozásában is részt vesznek – a diákokkal, tanárokkal együtt –, így már a tervezés során érvényesülhetnek az alkotófolyamat szempontjai is. A támogatás nélkül nem tudnának hivatásos művészeket bevonni az iskolai életbe, annak lejárta után pedig akár tovább futó hosszú távú együttműködések, kapcsolatot jelentő szálakat sző a Skapande Skola program. Jenny Löffström Elverson szerint a művészek számára is fontos ez az együttműködés, hiszen „új szakmai területet nyit meg. Azt is megtapasztalhatják, hogy van olyan értékük, amelyet a diákoknak tudnak adni”, és eközben „új energiákat kapnak a diákok és tanárok is.”

JÓ PÉLDA

A Kulturális Alap szakmai tanácsot adhat, de leginkább a honlapjukon közzétett – általában 5-8 oldalas – jó példák igazítanak el. Ezek alapján azt látjuk, hogy a művészetpedagógia útjait-módszereit követő, de akár egyszerű kulturális tevékenységeket tartalmazó projektek rendkívül sokfélék lehetnek, és így az adott iskola igényeire tudnak épülni. Sőt, a kezelési tervek kötelezően tartalmazzák azt a konkrét iskolai nevelési helyzetet, célt vagy problémát, amelyet a projekttel készülnek megoldani, elérni, kezelni.

Kiemelném a jó példák közül az építészeti programot évről évre megvalósító djursholmi *Ösbyskolan* projektjét. Ritka, hogy az építészet kultúraalakító szerepére egy iskola reflektál, és megnyitja a diákok szemét az épített környezet jelentésére, értékeire. Az 1929-es régi iskolához hoz-

zátoldott modern épületszárny olyan építészeti teret hozott létre, amire reflektálva, a helyben adott kulturális közeget megtapasztaltatva, természetes módon lehet a kultúra építészetre is kiterjedő jelentésének megértésére, megélésére bevonni, ösztönözni a gyerekeket. A projekt során közreműködnek az Építészeti Múzeummal, a *Kungliga Tekniska Högskolan* műszaki egyetem építész diákjaival, és egy tervező építésszel is. A gyerekek az építészet olyan sok oldalát ismerik meg, amennyit csak lehet, a design, funkció, vázlat/modell, anyag, erőkar, gravitáció alapfogalmaitól indulva egészen az esztétikum szerepéig, illetve saját iskolaépületük elemzéséig.

A programok lefutása után az önkormányzat minden ősszel egy rövid beszámolót küld a Kulturális Alap részére, az iroda lényegében így kap visszajelzést a projektekről. Ezekben Jenny Löffström Ellverson szerint „az szerepel, hogy a Skapande Skola által támogatott munka lényeges a gyerekek kreativitása, önkifejező ereje szempontjából. Kedvező hatással van az iskolai közegre, javítja a tanulók hangulatát: reggel több kedvük van iskolába menni. Bár azt, hogy a projektek hozzájárulnak-e a jobb iskolai eredményekhez is, már nehe-

zebb bizonyítani.” Olyan szempontokat sorol fel, amelyek egyszerűnek tűnnek, mégis lényeges elemei az oktatás sikerességének. A projektek megcélzott hatásának tudományos értékű bizonyítása szintén figyelemre-méltó pontja megállapításának: az oktatás transzmissziós szemlélete mellett szükséges a kreativitás fejlődésben betöltött szerepének megerősítése: értékes eredménynek lehessen tekinteni a teszttel és jegyekkel ki nem mutatható fejlődést is. A programnak az oktatásra és kifejezetten a nevelési értékekre tett hatásáról kérdezve kifejtette: „a diákok számára ezáltal lehetővé válik, hogy új módokon fejezzék ki magukat, illetve energiát visz az iskolai munkába, a tanárok a diákok új oldalát ismerhetik meg. Elsősorban tehát szerintem az az értéke, hogy olyan művészeti formákat ismernek meg, amelyekkel korábban még nem találkoztak, és másféle tekintéllyel, másféle szakemberekkel is találkoznak. Van, aki szerint bizonyos tárgyak, például a matematika megértését könnyebbé tette, amikor egy művészeti ág ábrázolásmódját használva magyarázták el. Ugyanakkor ezt nehezebb tesztekkel bizonyítani.”

(Tájékoztatósi források a következő honlapon találhatóak: <http://www.kulturradet.se/>)

A diákok azt vizsgálják a résztvevőkkel közösen, hogy milyen okai és következményei lehetnek egy közös traumáról való hallgatásnak, és mi történik abban az esetben, ha valaki ezt meg akarja törni.